

ТРИЗНІВНИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT UKRAINIENNE

ORGANE DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE
FONDÉ LE 15 OCTOBRE 1925 PAR SIMON PETLURA

Число 20 (670) Рік вид. XV. 25 травня 1939 р. Цена 2 фр. Prix 2 fr

В 13-ту річницю смерти святої пам'яті

СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Головного Отамана Військ УНР

в четвер, 25 травня, о пів-до-одинадцятій вранці має бути одправлено в Українській Православній Церкві в Парижі (96, Bd. Auguste Blanqui) заупокійну службу Божу, а по ній панахиду на могилі Небіжчика на кладовищі Монпарнас.

В неділю, 28 травня, в церкві по гечірні — літія, а перед тим увечері в суботу, 27 травня, о годині пів-до-дев'ятої жалібні збори, що їх влаштовують у власному помешканні Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції та Товариство б. Вояків Армії УНР у Франції.

Париж, четвер, 25 травня 1939 року

Живемо за часів надзвичайно непевних і тривожних. Напруженим темпом всюди йдуть грандіозні озброєння, ведеться гостра — поки що словесна — війна між різними державами чи їх групами, світова дипломатія з усієї сили намагається знайти неначеп-то без надії втрачену рівновагу, переіспробується те, що вчора вважалось за святе й непорушне, одкидаються вчорашні пакти і творяться нові союзи.

Цими днями підписано новий військовий союз германо-італійський, що має створити з обох тих націй в мирі і війні односуцільне. Тижнями вже провадяться пересправи, що мають на меті складення двохстороннього пакту англо-совітського, який в додачу до пакту франко-совітського, що вже існує, мав неначеп-то обновити — *mutatis mutandis* — колишню потрійну згоду, антанту.

На той день, коли ці рядки ідуть до друку, в результаті забарних і марудних пертрактацій в Лондоні, Парижі і Женеві маємо офіційну заяву англійського прем'єра, який, як подають допiрiшнi газети, сказав, що «пакт англо-совітський має, як він сподівається, незабаром дійти до кінця». Неначеп-то що-до принципу, то все погоджено, а ходить лише про деталі; на нові пропозиції пішли контр-пропозиції з одної столиці до другої, і от-от протягом кількох днів чи тижнів має прийти останній акорд — підписання згоди.

Чи доб'ють таки того торгу, як твердять сприятливі прогнози прихильної тому порозумінню преси, яка ладна б його вважати за факт уже доконаний, чи ні, — ще не знати. Часто бо в дипломатичних актах неначеп-то дрібниці, маленькі деталі, ніби-то незначні нюанси, на яких трудно зговоритися, більше важать, ніж вже досягнена згода в принципіальних питаннях. Те покаже час, і недалекий. Так само лише він вияснить проблематичні вигоди і конкретні втрати, які муситимуть записати в своєму білянсі великі західні демократії в результаті нової спроби трактувати з московською імперією, як з рівною їй державою.

Нашу позицію що-до цих справ не раз уже було зазначено на сторінках «Тризуба». І ми тут того не повторюватимемо. Нагадаємо лише, що останнього разу зазначено наші погляди в урядовій заяві, яку вислано було англійському прем'єр-міністрові. Висновки з неї наводимо в цьому числі.

Коли б дійшло справді до порозуміння між західними демократіями і східною тиранією, то це-б вийшло, ми в тому глибоко певні, лише на шкоду першим і на користь останній, бо, відтягнувши неминучий кінець совітів, згальванізувало б на якийсь час живого трупа, зміцнило б поки-що його стан посідання, а разом з тим і його панування над Україною та іншими, поневоленими Московією землями.

Та утворена внаслідок того політична кон'юнктура нам вельми несприятлива, — мусимо цілком тверезо визнати той факт, — нічого б не могла проте змінити в ході подій, які непереможно розвиваються на Сході Європи: той неприхильний нам політичний клімат мав би принести з собою лише ускладнення умов нашої неперестанної боротьби за незалежність на рідній землі, нові утруднення, до яких ми вже так звикли, нашої праці на чужині. Але в ґрунті справи загальмувати природній процес визволення поневолення Московією народів він нездатен.

В тих великих історичних змаганнях, що не од вчорашнього дня крiваво провадяться між Україною і Московією, рiшатиме бо не та чи инша політична кон'юнктура, сприятлива чи несприятлива, — це лише полегшення чи утруднення, — не ті чи інші чужеземні сили, які б великі й могутні вони не були і якою б цінною не являлася їх допомога, а непохитна, тверда, раз на завжди висловлена воля великого народу українського — бути господарем на власній землі.

Отже і за цих часів, тяжких і непевних, — дух бодр!

Всі ми, що віримо в геній і силу рідного народу, що служимо йому, його визволенню і його державності до загину, всі ми кожний на своєму місці — визначному чи непомітному — на нові труднощі, що йдуть нам назустріч, маємо посилити внутрішню дисципліну, духовну єдність, матеріальні зусилля, які перейнято однією метою: самостійність України.

Коли б ці нації не почували себе органічно злученими з Європою, вони могли б злобно тішитися, дивлячись на поступовий розвиток сучасної політичної кризи. Кожний промах мститься на землі, а найбільшим промахом господарів повоєнної Європи було залишення 80 мільйонів населення різних поневолених Москвою націй під її владою. В своїй промові з нагоди панамериканського дня 14 квітня зазначив, між иншим, президент Рузвельт: «Світова господарка мусить все більше творити спільноту. Кожне порушення її буде дезорганізувати господарське життя цілого світу». Одночасно президент Рузвельт і його політичні співробітники пхують західні великодержави до найщільнішої спільної акції з ССРСР, «соціалістична» господарка якої відокремлена хінським муром від цілого світа наслідком того факту, що одна частина держави, Московщина, визискує в цілях московського імперіялізму другу частину держави, поневолені нації, в такій мірі, що про їх господарські взаємини з рештою світу не могло і не може бути мови. Що таке поважне зменшення життєвого простору Європи мусіло допровадити нехибно до тяжкої господарської і політичної кризи, мав я нагоду зазначити виразно ще в 1931 році, і тепер вона доходить очевидно логічно до найвищого ступня свого розвитку. Отже всі способи співробітництва західних великодержав з Москвою фактично буде спрямовано на скріплення цієї основи європейської кризи та її дальшого загострення.

Ті держави, які відмовляються числитися з ідеологічними противенствами в міжнародних відносинах, мали б слухність робити так, коли б большевизм був ідеологією, подібною до інших. Але він є «ідеологією» національного поневолення. Не є ніяким випадком, що він виник в державі, яка від віків поневолювала численні маси чужого населення в найжорстокіший спосіб. Не є тако-ж ніяким випадком, що большевизм витворився в Петербурзі і Москві саме в тім історичнім моменті, коли поневолені нації старої Росії проголосили своє відокремлення від Московщини. Питання про те, чи побідні держави в 1919 р. не мали нічого пильнішого, як відбудувати стару Росію, може-чи полишити тим часом на боці. Але нема сумніву, що вони причинилися цим лише до скріплення большевизму, який в мистецтві поневолювати чужі нації стару Росію без сумніву значно перевищує. Певно тако-ж, що ті держави, які намагаються тепер розпочати спільну акцію з московським урядом, відновлюють тепер свою політику зперед двадцяти років.

Дотеперішні результати співробітництва демократій з большевиками у Франції, колишній Чехословаччині, Іспанії, Хінах, ЗДПА, де-яких латинських державах Америки і т. д. доводять яскраво, що кожного разу провід діставався до рук большевиків, агентів і приятелів Москви. Результати такого співробітництва

в Європі не можуть бути иншими, як в межах кожної окремої з тих держав. Ознаки цього видно вже тепер. Держави, які хотіли спонукати московський уряд до двобічних зобов'язань, уступають вже перед ним, годяться на систему «колективної безпеки», яка дає Москві цілковиту можливість не лише провадити свою руйницьку роботу у всіх державах, що годяться прийняти московську «оборону», а й ухилитися в разі потреби до сприятливішого моменту від де-якої участі в збройній боротьбі. Французький, наприклад, англійський чи північно-американський імперіялізм, що черпають сили для своєї експансії із засобів власної нації та колоній, не може ніяким чином конкурувати з большевизмом, себ-то московським імперіялізмом, який в разі потреби може виголодити надмірним визиском мільйони населення поневолених націй. Перемога демократій в союзі з Московщиною була б для них гіршою, ніж поразка. Немає ніякого сумніву відносно того, що перемога демократій в евентуальній війні при допомозі Московщини була б і перемогою большевизму в межах цих держав.

Наявність численних приятелів Москви в межах західних великодержав робить і політику «рівноваги» в Європі, оперту на союзі з Московщиною, незвичайно небезпечною, навіть коли б був лише намір тримати її на пострах агресорам. Атмосфера постійної небезпеки війни, злучена з такою рівновагою, сприяє незвичайно утворенню наказаних на XVIII конгресі «національних» фронтів, які значно небезпечніші, ніж колишні «народні» фронти, бо вони забезпечують промосковським елементам впливи на внутрішню і зовнішню політику кожної держави. Тягар цієї «рівноваги» з Москвою, яка викликає колективну непевність та робить кожне нормальне господарське і політичне життя в Середній Європі та на Балкані неможливим, був би дуже важким. Ті держави, що мають нещастя сусідувати з ССРСР, знають надто добре, що держава, яка від віків живе з поневолення та визиску поневолених націй, не може принести нічого, окрім невірності та й иншим державам та націям. Однобічні гарантії, запропоновані цим державам, ніяким чином не можуть розвіяти їх недовір'я до Московщини, тим більше що поважна частина їх населення не забула ще московського «кнута». Як довго між демократіями та большевизмом буде існувати якесь порозуміння, буде кожна гарантія, запропонована якійсь ближчій чи дальшій сусідці ССРСР, служити не для оборони цієї країни, але лише для оборони московської деспотії. Коли Англія нав'язала вперше торговельні зносини з московським урядом, мав Ллойд Джордж ніби сказати соромливо, що «торгувати можна й з людоджерами». Чи він може гадає тепер, що їм можна навіть постачати і їх властиву поживу, виступаючи так палко в обороні воєнного союзу з Москвою? Але ледви чи якась нація згодиться служити товаром для цієї мети.

Про вартість воєнного союзу з Московщиною свідчить, між иншим, вже й те, що й самий московський уряд дуже вагається на такий союз пристати. Розчаровання, яке зазнали демократії

з боку Москви, було б менше гірким, коли б вони стежили уважніше за перебігом останнього комуністичного конгресу. Промови Сталіна і Мануїльського виявляли не лише глибоке недовір'я до Англії та Франції, а й щире ненависть до Польщі, з якою й тепер совітська преса не вважає навіть потрібним критися. Большевицькі промовці закидали «реакційній англійській буржуазії», що вона намагається спонукати «фашистські держави» до нападу на СРСР, щоб забезпечити англійську гегемонію, навіть на шкоду Франції в Середземнім морі. Ласку в очах московських можновладців знаходить лише англійська опозиція та уряд президента Рузвельта. Своєю сучасною стриманістю супроти «капітулянтських урядів» Чемберлена і Далайдє сподівається очевидно московський уряд, коли не повалити їх та поставити на їх місце їх сучасну опозицію, то принаймні забезпечити їй більший і безпосередній вплив на політику дотичних держав. За «гарантії» вимагає Москва очевидно «гарантії» наперед. Оскільки, — не стверджене ще, зрештою, — повідомлення про майбутнє вступлення Черчіля і Ідена до англійського уряду мало б бути доказом готовності йти так далеко на зустріч Москві, — виявиться очевидно в найближчій часі.

Московський уряд хитається між спокусою зайняти чільне місце в системі колективної безпеки і страхом взяти участь в акції, яка може поважно перевищити його сили та наразити на небезпеку саме його існування. Нерішучість його спричиняє передусім дуже напружене внутрішнє становище СРСР. Виявляється все більше, що третю п'ятилітку переводиться головню коштом людського матеріалу. Навіть хвалькувата совітська статистика, оголошена на конгресі, визнає, що забезпечення населення поживою тепер значно гірше, ніж в 1913 р, ніж навіть у воєнній 1916 році. Кількість збіжжя і число худоби, що припадає на одну душу населення, значно менша, ніж в ці роки. Надмірно механізоване і централізоване сільське господарство, яке вже тепер тяжко терпить на брак засобів транспорту, опинилось би в катастрофальнім стані вже в першій році війни і зробило б неможливим її даліше провадження. Господарська мобілізація міродайних чуженаціональних хліборобських районів показується при сучасних відносинах між Московщиною та поневоленими націями наскрізь немислимою.

Прискорене проведення третьої п'ятилітки, яким хоче рятуватися московська олігархія, спонукує її до застосування найгірших методів невідільної господарки, які викликають упертий спротив спеціально на Україні. По загостренні визиску по промислових підприємствах, загострюється до крайньої міри і визиск колхозників. Вирібну норму робочого дня, що існувала без змін від 1933 року, тепер підвищено, бо видайність праці ніби збільшилась, що на загал, розуміється, не відповідає дійсності. Бригада показується надто великою робочою одиницею, щоб мож-

на було досить гостро стежити за «неробами», тому вимагається під загрозою кар найскоріше переведення «ланкової системи». Збільшення визиску колхозників рсбить, за обчисленнями московської влади, де-яку частину їх зайвими, отже їх буде перенесено до промислових підприємств. Третя п'ятилітка вимагає ніби збільшення числа робітників і службовців з 27 на 32 мільйони, отже 1,5 мільйони колхозників річно буде виключувано примусово з колхозів та приділювано до промислових підприємств. З огляду на те, що про вибір праці в «країні побідного соціалізму» не може бути й мови, дістанеться значна частина колхозників, втративши своє «забезпечене навіки право власности» на колхозну землю, на північ на страшні лісові роботи та до таборів примусової праці. Яке безмежне поле для сваволі агентів ІПУ та надужить всякого роду відкриває це примусове заслання колхозників до промислових підприємств, дуже легко собі уявити. Остільки-ж зрозуміло, що цілий тягар цих нових примусових пересунень населення впаде передусім на плечі поневолених націй. До українських промислових підприємств, а передусім до Донецького басейну буде надсилатися в більшій, ніж досі мірі московських колхозників, а українських буде спрямовано на найдавші й найгірші роботи. Визиск і московщення йтимуть тут разом, як і всюди при подібних обставинах.

Примусовий характер цих заряджень намагаються сховати «Известия» з 1. IV, пишучи в справжнім московським тоні «Христа ради юридичного»: «Мова може йти лише про те, щоб колхозники мали ласку вдоволити наше прохання, дати нам річно принаймні 1,5 мільйонів молодих колхозників. Надмір технічних засобів увільняє частину робочих сил на селі...» Розуміється, передусім на Україні. «Колхозники ставляться по-державницьки до того, щоб мати ласку вдоволити прохання тов. Сталіна. Колхозники Щербинівського району Краснодарщини зазначають, що між ними є десятки таких, що звуться лише колхозниками і майже не беруть участі в колхозній праці. В 17 колхозах знайшлося 600 осіб, що виробили на рік менше 50 робочих днів. Таких людей треба пускати до промислових підприємств. Колхозники Батайського району Миколаївської області пускають на промислові роботи 87 осіб». Почин Щербинівського району перебирають колхозники інших районів, організовуючи постачання робочої сили промисловим підприємствам...» («Изв.» 8. IV). З повищих міркувань московського офіціозу та де-яких інших голосів совітської преси видно таким чином, що засилати будуть передусім тих колхозників, що, уникаючи надмірного визиску по колхозах, працювали головню на своїх мікроскопічних двірських навалках ґрунту та плекали більше, ніж обмежену дозволена законом кількість худоби, і тим «деморалізували» голодну масу колхозників.

Збільшення визиску чуженаціонального населення по колхозах та заслання нових мільйонів колхозників на примусові ро-

боти, що належать до плану переведення третьої п'ятилітки, викличуть, розуміється, гострий спротив по всіх чуженаціональних землях ССРСР. Отже московський уряд буде потребувати свою армію в найближчій часі передусім для вдержання ладу на цих землях. Це з'ясовує цілком вистачально стриманість кремлівської олігархії в її зовнішній політиці, що викликає подекуди таке гірке розчарування. Але ця вимушена миролюбність московського уряду не може тривати довгий час, не ізоловуючи його цілком від тих, що хочуть бути його союзниками. Ізолювати-ж поневолені нації ССРСР від Європи, для якої їх землі творять справді життєвий простір в справжнім, але не імперіялістичним розумінні цього слова, на довгий час очевидно не буде можливо. В якій мірі Європа, принаймні її частина, що не має колоній, потребують мати вільну виміну товарів з землями чужих націй, що являються тепер монополем визиску московського імперіялізму, доводить сучасна інтервенція президента Рузвельта, який уважає можливим пропонувати Європі те чи інше устійнення міждержавних відносин в її межах за «рівний» доступ до джерел сировців. Що Калінін перший подякував йому за це—остільки-ж характеристично, як і зрозуміло. Як поставилися поневолені нації ССРСР до пропозиції устійнити їх сучасний стан на 25 років, більше, ніж зрозуміло. Зрештою п. Рузвельт навіть не згадував про ССРСР, а лише про «Росію». Може ця «помилка» буде пророкою, може незабаром справді не буде потрібно згадувати поруч з Московщиною поневолені нею нації, коли вони здобудуть свою самостійність.

М. Данько

ЮВІЛЕЙ Д-РА КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО

6 травня сповнилося 75 літ життя д-ра Кирила Трильовського й 55 літ його громадської праці.

Ім'я цього вельми заслуженого перед рідним краєм патріота, одного з основоположників новітньої української військової сили, широко відоме всій Україні. Од редакції, співробітників, читальників і всіх земляків, що гуртуються коло нашого тижневика, складаємо високодостойному ювілятові щире привітання й найліпші побажання.

На многая літа!

Д-р Кирило Трильовський побачив світ 6 травня 1864 р. в Золочівщині. Гімназіальну науку побирав в Золочеві і Коломиї, а права студіював на університетах у Львові і Відні.

Вже з молодечих літ виявляє організаційний хист і рухливість та національну свідомість. Напр., в червні 1876 р., маючи

заледви 12 літ, організує перший тайний «Школярський Кружок». Голова того кружка д-р Мерван (живе досі у Пряшеві на Закарпатті).

Яко студент університету брав чільну участь в закладанні читальень, напр., в Карлові (Снятинського пов.) в червні 1884 р. та яко добрий промовець-агітатор при виборах за українськими кандидатами, напр. в 1888 і 1889 за кандидатурою о. К. Гаморак до сойму і т. д.

Від 1886 р. починаючи аж до смерти М. Драгоманова (в червні 1895 р.) був сталим його кореспондентом, а крім того дописував до українських, польських і німецьких часописів, виступав на вічах і зборах.

Дня 5 травня 1900 р. заснував в Завалю над Черемошом перше пожарничо-гімнаст. Т-во «Січ», а вслід затим пішла масова організація «Січей», передусім на Покутті і Гуцульщині, а далше й в усій Східній Галичині. «Січ» відновила давні козацькі традиції в назвах старшин (як кошовий, отаман, осавул, обозний), в малинових прапорах з портретами гетьманів—і в численних січових піснях, уложених Ів. Франком, Вірою Лебедовою, С. Яричевським, Любомиром Селянським, О. Шпитком, Д. Макогоном, д-р К. Трильовським і ин.

Всі ті «Січі» стояли під проводом «Українського Січового Союзу», отаманом якого був К. Трильовський, а осавулом Ярослав Весоловський, редактор «Діла».

Зпочатком 1913 р. розпочав д-р К. Трильовський (видючи, що зудару осередніх європейських держав з Росією не дасться уникнути) закладати «Товариства Українських Січових Стрільців» уже з чисто військовим характером, хоч і не легко було вибороти дозвіл на них. Праця пішла остільки успішно, що підчас вибуху світової війни було вже зорганізованих 916 «Січей» та 93 товариства «Українських Січових Стрільців», а безпосередне перед вибухом виборів в австрійсько-угорській управі армії дозвіл на заснування укр. легіону та зівстав головою так зв. «Бойової Управи» того-ж легіону й уложив для нього асентерунковий регулямін. Уже у перших трьох тижнях зголосилося в повітах 28.000 охотників, а дня 3 вересня 1914 р. зійшлося їх в Стрию 8.000, решта не могла прибути, бо вже більше як 20 повітів були обсажені москалями. На жаль, в наслідок інтриг наших політичних противників, австро-угорська військова влада задержала при українським легіоні лише 2.000 охотників.

Ті численні (28.000!) охотники — то були майже виключно члени Січей і «Товариств Українських Січових Стрільців».

Послом до австрійського державного парламенту був вибраний в 1907 р. й позіставав ним аж до розвалу Австро-Угорської Держави. Яко посол виголосив цілий ряд промов в обороні селянства і вніс коло 300 інтерпеляцій, що ними боронив селянських прав. Крім того, видав до 80 популярних брошур та редагував де-кілька популярних часописів.

Після світової війни умістив в американській українській пресі більше як 1800 статей (під різними псевдонімами).

В квітні 1920 р. д-р К. Трильовський заснував в Ужгороді першу «Січ» та «Краєвий Січовий Комітет», на чолі котрого станув Ст. Ключурак, недавній міністр Карпатської України. На жаль, закарпатські українці не зрозуміли добре значіння «Січей» й не підтримали як треба було тих товариств, а охочим до січової роботи галичанам загрожили чехи видаленням з краю.

Ще 26 квітня 1938 р., з уваги на очевидну загрозу з боку Мадярщини, вніс Д-р К. Трильовський на руки чехословацького міністра Я. Нечаса меморандум, звертаючи увагу уряду ЧСР на ту небезпеку й поручаючи закладання «Січей», як надійну оборону краю, та подаючи на організаторів і провідників д-ра О. Безпалка і ген. Всев. Петрова. Однак, на шкоду собі, уряд ЧСР не скористав з цього пропозиції зовсім, хоч і як того вимагали обставини часу.

Д-р К. Трильовський в своїм житті, повним посвятив для української національної ідеї, виголосив сотки промов і викладів, між иншим і про польські повстання, а то: у Відні, Празі, Подєбрадах, Коломиї, Станіславові та Рогатині. Він був тако-ж послом до Галицького Краєвого Сейму і членом Західно-Української Національної Ради.

* * *

Немає сумніву що українці, де б вони не були, з огляду на багатогранну національно-політичну діяльність ювілянта, як одного з найчільніших представників відродження Українського Народу, зложать д-ру К. Трильовському не тільки гратуляції, а й гідний його заслугам національний дар, щоб міг у старших літах спокійно списати свої спомини. А цього признання матеріального він тепер найбільше потребує, бо є хворий.

Адреса ювілянта: Д-р К. Трильовський, Гвіздець, Воев. Станіславівське. — Dr. K. Trylowskyj, Gwoździec, wojew. Stanisławowskie. Poland.

(«Дніпро» ч. 3-4.)

Кожен українець повинен спричинитися до будови пам'ятника Симонові Петлорі — Української Бібліотеки Його імени в Парижі. Під час жалібних академій в день річниці Його смерті та на панахидах за спокій Його душі влаштовуйте збірки на той Йому пам'ятник.

П А В Л О К О В Ж У Н

Львівські газети принесли звістку про смерть відомого артиста-малюра Павла Ковжуна, який завчасу по тяжкій хворобі упокоївся навіки 15 травня с. р.

Востаннє бачився я з покійним в 1924 році, ще в ті часи, коли Павло Ковжун з своєю родиною та з приятелями своїми Робертом Лісовським і тепер тако-ж покійним Василем Крижанівським жив під Львовом, де й була його робітня. За ці 15 років особисто не мав я змоги слідкувати, як працював Павло Ковжун, якими шляхами розвивалася його творчість. Але читав і чув, що Павло Ковжун став одним із видатніших українських майстрів і до скарбниці українського мистецтва вклав дуже багато.

Перша моя зустріч з покійним приятелем була в 1921 р., коли почала нуртувати серед українських письменників, вже на еміграції, в Тарнові, думка про організацію мистецького Т-ва. Павло Ковжун, що був одним із організаторів цього Т-ва, що назвалося «Сонцевіттом» і що випустило єдине число українського альманаху, тоді справив вражіння надзвичайно активного і діяльного члена. В те Т-во ввійшли тоді панна Наталія Лівницька, Петро Холодний (молодший), Юрій Липа, Петро Тянянко, Михайло Обідний (тепер покійний), Борис Лисянський, С. Іваненко, Павло Ковжун та автор цих рядків. Павло Ковжун дав, jako ілюстрації, чотири свої малюнки. Випуск того альманаху колись пізніше буде описано, бо робили його майже власними руками, на папері, що видітали з нашого міністерства фінансів. Павло Ковжун, що вже намірився перебратися до Львова, підганяв увесь час, щоб найскоріше випустити той альманах. «Треба поспішати, — говорив він, — бо життя закоротке, щоб усе реалізувати, що покладено на мистця». І хоч в характері його була поспішність, але у творах його видно було надзвичайну викінченість і витонченість.

І всі його твори, чи то олія, чи акварель, чи графіка — все має печатку викінчености, вирізьбляности. Очевидно, всі мистецькі процеси вже остаточно до деталей він закінчував у своїй душі, в своїй уяві, так що рука його і око стежили лише за виконанням викінченого в уяві образу. Тому які б не взяли в руки твори Павла Ковжуна, зразу ця характерну рису можна помітити, і серед багатьох мистецьких творів ріжних майстрів можна зразу впізнати його твори. Він виробив свій стиль, свою манеру, свою школу. І його слідами пішло багато молодших майстрів.

Продуктивність його була дуже великою, бо працював він швидко й вміло, відповідно своєму характеру, і був широко відомий в Галицькій Україні і по-за її межами.

Коли я одпроваджаю думками в останню далеку дорогу з віддалі тисячів кілометрів вірного приятеля і великого патріота, стає в уяві його рухлива постать. Бувший вояк Армії УНР, кременний духом, всіма фібрами своєї душі віріс він з української землі, з українського життя. Різноманітною своєю творчістю черпав він з багатства української сути.

Вже давно, тому з десяток років, підійнялася полеміка про те, чи мистець мусить відповідати засадам інтернаціональності мистецтва, чи мусить себе тримати в рамках національного характеру мистецтва. Коли це пригадати, то встає перед очима постать Павла Ковжуна, як доказ тому, що творить мистець не із тих чи інших переконань, а з того, як і з чого створена його мистецька душа. А творчість Павла Ковжуна як раз виказує, що творець такої категорії, як він, інакше творити не може, інакше мислити і уявляти не може, як тільки відповідно його національному характерові. І то без жадних примусів, без жадних зусиль із свого боку. І хотілося б, щоб усі мистці (письменники, маляри, графіки) мали такий мистецький світогляд, який мав пскійний Павло Ковжун.

Більше компетентні люди одмітять місце Павла Ковжуна в історії українського мистецтва, його ролю і значіння, його творчість і вклад до скарбниці української культури. Цими короткими рядками хотілося б скласти, замість квітів на його передчасну могилу слова пошани і доброї пам'яті од давнього друга й приятеля з далекої країни.

Шановній дружині мистця, товарищі на тяжкому і тернистому шляху покійного, складаю щирі співчуття.

Микола Ковальський

Л И С Т І З П О З Н А Н І

Минув ще один рік нашого перебування на чужині, який в нашому житті пройшов під гаслом єднання і зміцнення наших еміграційних шерів...

На загальних зборах членів Відділу УЦК, які відбулися 12 лютого с. р., Управа Відділу здала справоздання з своєї цілорічної діяльності, яке найліпше говорить про те, чим жив і до чого стремів місцевий еміграційний осередок в останньому часі.

Вже на самому початку свого функціонування нова Управа Відділу звернулася з відозвою до членів місцевого еміграційного осередку, в якій закликала до згідної і солідарної праці над реалізацією наших еміграційних завдань й до сумлінного виконання членами їх обов'язків супроти осередку, а тим самим й супроти нашої української справи.

Вірячи в успіх цієї відозви, члени Управи Відділу й самі охоче давалися громадській праці, присвячуючи їй всі вільні хвилини в своєму житті та систематично і крок за кроком реалізуючи програм своєї діяльності.

На протязі минулого року в місцевому Відділі УЦК відбулися одні звичайні й одні надзвичайні загальні збори членів, часто відбувалися різні збори інформаційного характеру, а в такі дні, як роковини смерті Головного Отмана, проголошення ІV Універсалу, Крут — відбувалися урочисті зібрання членів і гостей. На таких урочистих зборах, присвячених Головному Отману С. Петлюрі, з доповіддю виступав, прибувши з Варшави, д-р П. Шкурат. Відповідні доповіді фігурували на порядку денному й інших зібрань, які, тим самим, носили характер академії.

В провідну неділю на могилах померших членів Відділу, а тако-ж в роковини смерті С. Петлюри і в роковини Крутянського Чину відбувалися урочисті панахиди.

Від 30 жовтня м. р. життя Відділу ввійшло на нові рейки — старанням Управи і членів Відділу було відкрито власну домівку, що хоч і невелика, дає однаке великі прислуги культурно-освітній праці місцевого осередку та тішить великим числом відвідувачів. В цій власній домівці відбувалася й наука з дітьми та підготовча праця до дитячої вистави й ялинки, що відбулася 22 січня с. р.

Цьогорічній ялинці, як це можна було зауважити, різнилася від попередньої тим, що вже не старше громадянство бавило дітей, а самі діти виступили з широким програмом, який був досить успішно виконаний та справив гарне вражіння на присутніх на ялинці батьків і гостей.

На зборах і зібраннях членів звичайно зачитувано тако-ж і обіжники та розпорядження Головної Управи УЦК, а тако-ж програмові та інші статті з «Тризуба». Відділ щиро відгукався на всі заклики до грошевих пожертв, з якими до української суспільності зверталися наші еміграційні установи. В минулому році, між иншим, було зібрано на Бібліотеку ім. С. Петлюри у Парижі — 15 зол. 75 гр. на «Українську Школу на Еміграції», Бурси для хлопців і дівчат — 19 зол., на «Ріду Школу» — 7 зол. 60 гр. і т. д. Загальна сума пожертв — 196 зол. 05 гр.

Велика подяка за щире працю до осередку належить Управі Відділу і зокрема його голові п. Я. Бальме, п. Я. Скорому та ин. На цій щирій і відданій осередковій праці, як і на гармонійному співжитті і співпраці з Управою членів організації, базується успіх її минулорічної діяльності. І до цього гармонійного співжиття й офірної праці, до дальшого продовження обранної правильної лінії діяльності осередку, до сумлінного виконання всіх своїх обов'язків перед громадою й українською справою — закликала уступаюча Управа членів Відділу... В цьому бачить вона підставу успіху наших загальних змагань, що вже в недалекій майбутності завершаться рішачим чином нашого народу, що виривається з найданів неволі і кличе нас до єднання рядів, до жертв і до витривалості праці.

X.

Не забудьте, що місяць травень є місяцем збірок на Українську Бібліотеку імени Симона Петлюри в Парижі.

IV

Наміром автора цих рядків було давати більше-менше систематичні огляди політичного і громадського життя в Празі, недавній столиці Чехо-Словацької держави. Тепер, із зміною політичних умов, здається, від цього наміру доведеться відступити. Прага перестала бути осередком політичного життя й розвиток тутешніх відносин не уявляє уже такого інтересу, як за тих часів, коли вона була столицею держави, до складу якої входила частина українських земель. Правда, лишається Прага осередком національного чеського життя, осередком терену, де німецька влада переводить дуже цікаву спробу розв'язання національного питання на цілком нових основах. Але ця політика і ці спроби — це повільна й систематична праця, розрахована на довший період; буде давати вона матеріал для ширших студій соціологічного характеру, але навряд чи буде тут багато таких фактів, які б мали безпосередній актуальний інтерес для українського загалу.

Чеська нація після краху Чехо-Словацької держави, в якій вона займала пануюче становище, шукає тепер нових напрямків для свого життя і національного розвитку. Було б, очевидно, великою помилкою трактувати теперішній стан чеських земель, як насильно перерву нормального національного і державного розвитку, заподіяну чужою окупацією. Тяжко говорити про німецьку окупацію, коли обсадження чеських земель німецьким військом відбулося без жадного спротиву і за згодою чеського президента. Так само тяжко називати існуючий тепер режим терору і окупації, коли ми тут, читаючи вістки закордонної преси про арешти й переслідування чехів, знаємо, що вони на 99% належать до області фантазії. Те, що сталося в Чехії, було історичною неминучістю, наслідком краху двадцятилітніх невдалих спроб чехів налагодити життя і відносини в тій частині Середньої Європи, яка їм була приділена в Версалі. Поворот до минулого є абсолютно неможливий, і чехам доводиться будувати своє життя на ново, на нових основах, залишивши свої великодержавні претензії, склавши до архиву свої мрії про створення чехословацької нації. Напрявні національної політики чехів тепер мусять базуватися на тих фактах їхнього геополітичного і національного становища, на які вони за часів існування ЧСР затуляли очі. Чеська нація з трьох боків оточена просторами, заселеними німцями, що посідають велику силу експансії. Чисельність німців і чехів відносяться між собою, як десять до одного. Природний приріст чехів, не зважаючи на існування власної держави, на протязі ряду останніх років був мінімальним, а на протязі останнього 1938 року кількість смертей навіть перевищувала число народжень. При цих умовах єдиною можливою політикою для чехів є політика малого народу, яка в першу чергу присвячена охороні власної національної індивідуальності.

Твердження, що чехи є мала нація і що вони можуть провади лиш політику малої нації постійно можна було стрінати на сторінках чеської преси від ряду років. Проте практичні висновки з цього твердження вони починають робити тільки тепер, після створення протекторату. Започатковано в широких розмірах переведення консолідації нації в рямцях єдиної національної організації; замість численних взаємно себе поборюючих партійних груп відтепер чехи будуть мати єдине національне представництво. Мається на увазі, що в рямцях цієї єдиної національної організації буде сконцентрована ціла національна праця — культурна, виховальна і господарська, — що вона буде провадитися в одному напрямі, виходячи з принципу максимальної концентрації всіх національних сил. Чеська національна організація має давати вказівки для уряду протекторату, який, в порозумінні з протектором, що репрезентує в чеських

землях інтереси німецької держави, має переводити їх в життя. Новозбудована єдина чеська національна організація, розпочинаючи свою працю, усуває із своїх завдань все те, що виходило б по-за межі національної політики малої нації; отже справи закордонної політики, справи ідеологічних орієнтацій, все те, що виходить за межі можливостей і сил малого народу, не входить в область компетенції національного чеського об'єднання і не знаходить місця тепер на сторінках чеської преси. Натомість з великою енергією й упертістю змагаються чехи інтенсифікувати і збільшити інтерес до всього свого національного чеського, до свого минулого, до своєї літератури, до свого мистецтва. Мається на увазі в суті річей переведення повного перевороту в чеському національному житті, спрямовання його на нові шляхи. Плануючи цей переворот, чехи змагаються встановити як найтісніший зв'язок між національними і соціальними потребами, дбати одночасно як про задоволення духовних, так і матеріальних вимог членів нації.

Ясно, що те, що відбувається тепер в чеських землях, це — процес довгий і складний, наслідки якого будуть видні лише після довшого часу. Реалізація тих завдань, що їх має на увазі теперішній чеський провід, зв'язана з ризикоманітними численними труднощами. Труднощі ці існують для обох контрагентів, які мають визначити майбутню долю цих земель. Безболісне розв'язання проблеми національного чеського розвитку має своєю передумовою, що буде знайдена задовольняюча для обидвох контрагентів рівнодіюча вимога як німецької, так і чеської національної рації. Треба виявити не тільки добру волю знайти цю рівнодіючу, але також вміння її знайти й перевести в життя. Будучина покаже, чи це задовольняє обидві сторони розв'язання буде знайдено й чи створяться для чеської національної групи в межах німецької держави такі умови, які дадуть для неї можливості дальшого національного розвитку і розвитку. Не про примусову денационалізацію й не про переведення з боку німців системи національного утиску йде тут мова. І заяви відповідальних німецьких державних чинників і дотеперішня практика представників німецької влади вказують, що з цього погляду чехам не загрожує наразі жадна небезпека. Коли ми згадували про можливість національного розвитку і розвитку чехів, мали ми на увазі цілком інше. Питання полягає в тому, чи вдасться чехам витримати конкуренцію з своїм значно сильнішим німецьким сусідом, культурний і господарський розмах якого сам по собі творить велику притягаючу силу; центр ваги справи лежить у тому, чи ця притягаюча сила німецької культури не може заподіяти чехам певних національних втрат. Постановка цього питання є тим більше законною, що чехи в досить значній своїй частині є двохмовною нацією і можливості перейняття німецькими культурними впливами через те є дуже полегшеними.

Само собою, що тепер таке питання можна тільки ставити. Відповідь на нього дасть лише майбутнє. Вважаємо на ті труднощі, які стоять перед чехами в тій конкуренції з німецькими культурними і господарськими впливами, яка визначається їхнім географічним положенням.

Не підлягає сумніву, що, хоч чехи формально й знайшли вихід із своєї кризи, ставши на шлях об'єднання і створення єдиної національної організації, фактично серед ширших народніх мас теперішня криза ще далеко не переборена і не ліквідована.

Упадок Чехо-Словацької державности для чехів означав банкрутство всієї їхньої еліти, банкрутство всіх тих концепцій і ідей, якими вони жили на протязі двадцяти років. Чеський рядовий громадянин ніяк не може зрозуміти, як і чому могло статися те, що сталося. Серед чеської маси, поруч з хеґіттю і ворожнечою до колишніх союзників, в першу чергу французів, а потім англійців, шириться стихійна нехіть і ворожнеча до словаків і українців, які, мовляв, забувши всі добродійства чехів, виступили проти них на Словацькій і Карпатській Україні. Розгубленість і відсутність психичної рівноваги серед ширших чеських кол виявляється в тому, що вони підлягають впливу найфантастичніших, найбезглузді-

— Доба військових союзів.

сих чуток, які виникають раз-у-раз і поширюються з уст до уст, з хати до хати. Характеристично, що в цих чутках, як і давніше, велику роллю відіграють надії на «Sovětské Rusko». Поруч з цією розгубленістю зустрічаємося з фактами повного національного дефетизму, про які час од часу подає відомості чеська преса. Зустрічаються чеські інтелігенти, які ніщать і викидають із своїх бібліотек ті твори чеських класиків, які, на їх погляд, можуть не подобатися представникам німецької влади; люди, що роблять це геростратівське діло, в своєму переляку не звважають на те, що з боку німецьких чинників в цьому напрямі не давалося ніяких розпоряджень. Так само оголошує чеська преса окремі випадки, коли деякі чеські інтелігенти заявляють про своє приступлення до німецького національного табору.

Чинники, що стоять на чолі єдиної новоутвореної чеської національної організації, і чеська преса, що ціла тепер підтримує лінію цієї організації, тим часом опанувати настроїв цієї розгубленості і дефетизму не можуть. Не приходиться дивуватися цьому. На чільних місцях цієї організації стали зовсім нові люди, які невідомі чеському загалу. Для українського читача буде цікавим, що на чолі національної чеської організації д-ром Гахою поставлений п. Груби, який був свого часу вояком в складі російської білої армії, і що довіреним д-ра Гахи є д-р Гавелка, який родився і одержав освіту в Росії. Чи ці всі люди зможуть з формально вже існуючої чеської національної організації створити справжню моральну і духовну силу, — покаже майбутнє.

Серед всіх цих фактів дезорієнтації і розгубленості, що їх постачає щоденне чеське життя, можна вказати хіба на одне явище, яке дозволяє надіятися, що чехи все таки знайдуть сили оборонити свої національні позиції. Може й дрібне це з'явище, проте дуже воно характеристичне і красномовне. Після обсадження Праги витворився тут стихійний, ніким неоголошений і невстановлений культ могили невідомого чеського вояка. Вона тепер постійно прикрашена квітами. Коли не проходиш біля неї, — бачиш тепер завжди гурт людей мовчазних і поважних в якомусь глибокому молитовному скупченні. Гурт представників чеського демоса: стару селянку з внуками, які своїми дрібними рученятами прикрашають могилу квітами, дрібного урядовця, робітника. Одні відходять, другі приходять. І все янісь такі «не празькі» постаті і обличчя, не ті самозадоволено-тупі і обмежені, до яких привичалося око при всяких державних і партійних урочистостях. Коли бачиш ці сцени, янось починаєш вірити, що в своїх глибинах народних знайде чеська нація ті сили і ту енергію, яких вона потребує для того, щоб вийти з сучасного бездоріжжя на битий шлях національного розвитку.

Проте, як не складуться відносини в майбутньому, одно можна сказати з певністю. Тяжко собі уявити, щоб в національних чеських концепціях і настроях завтрашнього дня, творення яких починається тепер, знайшовся б якийсь інтерес і місце для української проблеми. Для українців, що перебувають на чеських землях, цей терен стає лише місцем осідку. Та й то сказати. Коли для чехів тепер рінчився їхній чехословацький період і вони входять в своє природне річчя малої нації, у високій мірі для нас байдуже, чи буде, чи не буде серед них інтерес до української проблеми. Проблема української державности не належить до категорії тих, де б могла хоч яке небудь значіння мати позиція чехів.

В. Кондачук

Цього місяця річниця смерті бл. пам. Симона Петлюри.
Вшануймо достойно пам'ять Національного Героя.

Повертається ніби на те, чого, як здається, найбільше боялася європейська політична опінія, а саме — системи військових союзів, що була така характерна для міжнародних взаємин перед великою війною та яка зрештою до тої війни й довела в час, коли обом противникам стало уявлятися, що вони можуть перемогти того другого.

Після війни настала перерва в тій системі союзів, бо не було на кого прямиувати її, а то тому, що один із противників був переможений. На місце її тимчасово стала инша система, властиво кажучи, тих самих союзів, але з самих переможців та з тих, що до них пристали, головним чином не формально, в подоби членів Ліги Націй, яка мала своєю метою доглядати за тим, щоб не мінявся status quo, встановлений договорами, та щоб переможені, так мовити, не рипалися у межах отих договорів. Ця система, трохи пізніше, коли до неї пристала наймиротворніша, як вона себе зве, держава, а саме СССР, — дістала складну назву колективної безпечности й неопідального миру.

Визнаними апостолами цієї системи були міністри закордонних справ: французький — Барту, чеський — Бенеш, румунський — Титулеску, а за ними й совітський — Литвинов. Усі вони, кожний на свій кшталт, зникли з політичної арени. Барту загинув, Бенеш став емігрантом, Титулеску — те-ж десь на-пів у еміграції; викинули кудись і Литвинова, але куди та як, поки-що ніхто нічого й не знає. Завалилася й уся, зв'язана з ними, система.

Завалилася, бо стояла вона на хибному ґрунті та мала хибну мету. Поставлена вона була, як надбудова, на Лізі Націй, а ця інституція, як раз в той час вже почала сама розпадатися на свої складові частини. Метою її було затримати державне відродження переможених, а ті саме тоді закінчили зализування своїх тяжких ран і стали з дня в день набувати нової і свіжої сили своєї. Але найбільшою мабуть хибною було інтимне заведення до тої системи такою сумнівною учасника, як совітська Москва. Цей факт враз знищив якісь будь-які можливості конструктивної сили системи, занастив усі її перспективи на майбутнє, бо засіяв серед європейської опінії скепсис, недовір'я, а то й звичайнісеньку антипатію, бо надав він цільній справі якийсь дуже виразний смак певної ідеології, що відбилася так яскраво, з одного боку, в процедурі тої самої Ліги Націй, з другого — в чинності так званих народних фронтів, а особливо дала себе знати у цивільній ніби-то війні на Піренейському півострові. Наслідки всього того не спізнилися і з'явилися вони, як відомо, на просторах Середньої Європи.

На зміну колективної безпечности прийшла система блоків. Зачалася вона ще за попередньої системи, а саме тоді, коли наблизилися до себе дві європейські великі держави, що їх звать тотальними, — Германія та Італія. Блок цих могутніх держав зразу дав відчутти свою силу в Середній і Південній Європі та на Сході її і в дуже короткий час спричинився до радикальної зміни конфігурації міждержавних взаємин. Система колективної безпечности офіційно ніби-то ще продовжувала існувати, але фактично її місце заступив блок двох західних великих держав — Англії та Франції, як противага блокової тотальності. До кожного з тих блоківголосилися різні инші держави, в тому числі до англо-французького, через ниточку франко-совітського пакту, ненавчоб-то приділений був і СССР, але в дійсності на цей час він був уже більше-менше ізольований і до європейських справ його дипломатію припускали дуже неохоче і що найменше — з великою резервою.

Воєнні можливості двох вказаних блоків були, коли не в усьому рівні, то, en masse беручи, рівнозначні. Тотальний блок, може мав більше перспектив на суходолі та в кількості озброєного люду, натомість блок

західній перевищував можливостями на морі, а особливо у площині фінансовій, з часті й у промисловій. Не рівнозначність їх складалася з інших річей, а саме: тотальний блок істотою своєю є союз динамічних націй, держав, що ростуть і сили набувають, місця собі призвільного під сонцем шукують; блок західній має на собі всі прикмети статичного порядку, бо державам, що його складають, не треба вже зараз нічого здобувати, а потрібно лише заховати ті можливості, що вони вже їх мають. Де-чим з того вони б може й поступилися, але далі пішли б до бою й боролися б не з меншою відвагою та силою, ніж їх противники.

Велика війна засвідчила ясно, що європейські народи вмють мужне і до краю битися за свою національну честь і за свої національні інтереси. Тому-то за весь час існування блоків становище було таке, що хоч як часто на Європу наступали чорні хмари, хоч як де-хто, особливо із сходу, дбав спровокувати збройні конфлікти, війна не починалася, і все якимось злагоджувалося. Більше за те, можна було навіть сподіватися, що раніше чи пізніше блоки між собою зговоряться і без збройного брязкоту розподілять заплутані інтереси свої й упорядкують по черзі західню, середню, а за нею й східню Європу. Берхтесгаден, Годесберг і Мюнхен були наче-то етапами по вказаному шляху. Але як раз після того логічні наслідки вславленої Мюнхенської конференції, а саме — занепад Чехо-Словаччини та Албанії, тоді вже лише на зовень самостійних держав, викликали тяжке занепокоєння в політичних колах західнього блоку і змінили до тла їх до-Мюнхенські настрої й методи. Місце пересправ заступило нове гарячкове озброєння, ера блоків якимось враз перестала існувати, а народилася нова ера військових союзів.

Першим таким союзом став союз англо-французький. Повстав він якимсь спонтанно, якимсь зовсім непомітно, бо всі елементи його були вже готові в попередній згоді Англії з Францією. Як противага йому, так само спонтанно повстав союз італо-германський, бо так само передумови для нього були вже implicitae в попередній згоді Берліна й Риму. Західньому союзу його сили здалися ніби-то недостатніми, особливо на суходолі, тому він став шукати собі додатних союзників на Сході Європи, од Балтійського моря до Чорного. Серед тих самих держав розвинули свою працю й члени союзу тотального, аби перетяти шляхи західнього там посилення, а тим і можливого оточення Германії із сходу. Дипломатична боротьба цілий час йде напружена й непереривна. Як вона може скінчитися, на сьогодні ще не знати. Не знати, бо заведено західніми державами до неї той самий чинник, що вже був розколов Європу на дві частині й мало не довів її до війни, а саме ССРСР. Як воно так сталося, тогво треба було б розважати, але факт той, що англійська політична опінія знову впала в ілюзію, що ССРСР — це й є колишня Росія, що це — велика військова сила і що його треба завести до франко-англійського воєнного союзу, як рівноправного члена і тим відтворити Антанту з року 1914. Сам Невіль Чемберлен, як то проскочило до преси, немов-би ще не знає, чого йому бажати: поразки ССРСР чи його перемоги. Але він стоїть під впливами національної опінії, посиленої опінією з близького суходолу, а тому і пертрактує з совітами, хоч і ухиляється ніби-то офіційного з ними союзу, бо недовірливо до того ставиться не лише він, а й ті держави на сході Європи, що він їх хоче протегувати, тоб-то Польща, Румунія та інші. Автім все таки пертрактує. Поки що ці пертрактації, з занепадом Литвинова, якимсь ніби-то ссхули, але були сподіванки, що справа з ними в той чи інший спосіб вьясниться вже 22 поточного травня, коли в Женеві мали зустрінутися міністри закордонних справ французький, англійський та новий совітський, отой самий Молотов, що закордоном ніколи не був і ніякою європейською мовою не говорить. Але Молотов у Женеві не з'явився і пересправи затягнулися. Про їх перебіг довідаємося трохи пізніше.

Голова нашого національного уряду, як повідомляє Українське Пресо-ве Бюро в Женеві, звернувся 15 сього травня з листом до англійського міністра-президента Н. Чемберлена. Подаємо, за повідомленням Бюра, висновки того листа.

Саме того часу, коли знову говорять про складення нового пакту з урядом Москви, я вважаю за свій обов'язок привернути увагу Вашої Ексцеленції до наступних фактів.

1. Совіти, використовуючи комінтерн, провадять далі переворотову акцію у світі, акцію, яка уявляє собою постійну загрозу для цивілізації. Раз на завжди виявлена мета політики совітської зостається тою самою: використувати війну по-між «державами капіталістичними» на те, щоб здійснити ідею «світової революції».

2. Не-російські народи, що знаходяться під владою Москви, і далі продовжують, не зважаючи на їхні безмежні страждання, завзяту боротьбу проти напасника: і цей факт зменшує в дуже великій пропорції допомогу військовою чи іншу, яку б могли совіти подати їх майбутнім союзникам. Що-ж торкається Україні зосібна, то вона продовжуватиме непохитно боротьбу за визволення аж до повної незалежності, без жадного обмеження з якого б то не було боку.

3. Україна ніяким побитом не вважатиме себе зв'язаною пактами, що їх заключено нелегально в її імені урядом Москви.

Трибуна Молодих

Редагує ЯРОСЛАВ ДРИГІНИЧ

Ч. 13.

25 травня 1939 року.

ЯРОСЛАВ ДРИГІНИЧ

ВІРИМО В ПЕРЕМОГУ

Справа Карпатської України, особливо її березневі перипетії, це велика лекція. Лекція, хоч як для нас болюча, глибокого політичного й морального масштабу. З таких лекцій виростає з усією доцільністю несборний чинник єдності нації, що творить історію. Такі лекції, освячені робочістю рук і мозку, просочені потом і кров'ю, не проминають безслідно. Вони творять легенду. Творять традицію, яка нації ніколи не дасть вмерти, яка стане незрушними моральними підвалинами прийдешньої лицарської держави.

Чого-ж ще навчила нас лекція Карпатської України? Як відповідь виростають у всю височінь дві прості речі.

Перша з них — це безоглядне ствердження, що ніколи інтереси одного народу не покриваються у всіх відсотках з інтересами другого народу. Друга річ ще ясніша, що держава тільки тоді має тривкість, коли коріннями виростає з свого ядра, коли будується із свого етнічного і геополітичного осередку, не на периферіях, бо, як бачили ми на трагічному прикладі Карпатської України, тоді — окраїнна держава, не маючи за собою запілля реальних сил, здана на зміни незалежних від неї політичних кон'юктур.

Оці дві правди, такі прості й самозрозумілі, прсте так часто в нас про них забувалося. Як гриби по дощі виростали в нас всякі орієнтації та ідеології. Праві, ліві, на Схід, на Захід, на одних, на других, на третіх, на ближчих і дальших сусідів. І одночасно йшла в нас, особливо перед рішальними хвилинами, дивна сварка за згоду. Кожна партія, кожна група бажала стати центром і проводом. Так, начеб-то не було законного центру і проводу. Так, начеб політики розсварених груп і орієнтацій не знали, чи не хотіли знати, що безперервно від хвилини проголошення незалежності Української Народньої Республіки, від двадцяти кількох уже літ, існує і діє Уряд Української Народньої

Республіки. Не перекреслили його діяльності всі противності, всі зусилля ворогів, які іноді виводилися з українського роду, не викреслила його з живих і активних навіть злочинна рука московського окупанта.

В чому тайна тривкості й сили Уряду Української Народньої Республіки, дарма, що він діє не на рідній землі, а на еміграції? Ця сила лежить не тільки в тому, що це санкціонований політичний провід усього українського народу, а особливо в тому, що Уряд УНР безперервно та непохитно стоїть на тих позиціях, які накреслив народові українському його Вождь Симон Петлюра і які зайняв Уряд на чолі з бл. пам. Головним Отаманом на початку боротьби української нації за незалежність батьківщини.

Це поволі починають розуміти в сі українці, де-б вони не жили. І дозволю собі повторити з повною вірою слова Пана Головного Отамана Андрія Лівичького, сказані в його промові, виголошеній недавно до делегатів української еміграції в одному з міст Західньої Європи: «Всі — (українці), як один, підуть свідомо за тими, хто боротьбу провадив, хто ніколи зброї не складав, хто Нації ніколи не зрадив».

Тому власне ми віримо в перемогу. Цю зрілість українського народу побачили ми на прикладі Карпатської України. Всупереч усім спростаченим ідеологіям, всупереч усяким сваркам... за згоду — весь український нарід виявив єдність, гарті героїзм. Справа державної незалежності однієї, найменшої і найдібношої частини української батьківщини — об'єднала в сіх українців. І цей факт не проминув безслідно в політичній свідомості Європи і цілого світу. Тоді, як в цій свідомості залишилася чіткий слід записана кривавими літерами героїчна боротьба карпатських українців.

Боротьба за незалежність Карпатської України це дальший тяг наших визвольних змагань, які почалися в 1917 р. і водночас перший етап нового зриву. Не даремно-ж серед тих, що брали чинну участь в боротьбі за державну незалежність Карпатської України, знаходили ми імена воїнів, які очолювали не один фронт у боротьбі за незалежність Української Республіки в 1917-1921 р.р.

Віримо твердо, що повстане ще суцільніше об'єднання українського народу, що вирівняється один фронт під досвідченим керуванням Уряду Української Народньої Республіки, коли буде йти, вже мабуть недалеко, боєва гра за незалежність Української Держави. Приклад Карпатської України дає нам основу до незломної віри. Коли Хуст виявив подиву гідну єдність усього українського народу, якого-ж тоді героїзму, якої залізної єдності, якого завзяття, «лицарського абсурду» сподіватися, коли діло йтиме про святий город Київ?

Знову дозволю собі повторити слова з промови Пана Головного Отамана: «Нашу визвольну боротьбу базуємо не на тих чи інших коаліціях, не на часовій міжнародній кон'юктурі, не на

дитячих мріях про чужу інтервенцію. Ми знаємо, що Нація, яка непохитно провадить боротьбу в жахливих умовах, мусить перемогти, бо до перемоги має нічим незломну волю». І тому ми віримо в перемогу.

ВОЛОДИМИР ЛЕЩЕНКО

МІНІМАЛІЗМ ЧИ МАКСИМАЛІЗМ

(Дискусійна стаття)

Мінімалізм чи максималізм? Дилема досить модна: два «ізви». Але ці два «ізви» в дійсності не творять ніякої дилеми. Можна те-ж легко ставити дилеми: аристократія чи демократія, лібералізм чи тоталізм, капіталізм чи соціалізм. І ці всі дилеми повинні бути або дилемами в окремих конкретних випадках сучасної української дійсності, або питаннями майбутньої української державности.

Питанням «мінімалізм чи максималізм» *) зайнявся в ч. 10 «Трибуни Молодих» п. Всеволод Олександрович.

Не поділяємо почуття дефетизму, яке так пригнічує п. В. Олександровича, і вважаємо, що твердження про те, що «більшість української суспільности опанована комплексом меншевартности», «духовістю всеобіймаючого рабства», «підточена хробаком сумніву й недовір'я у власну силу, у власну кров» — це твердження цілковито фальшиве й безпідставне.

Твір Олександра Шульгина «Без території» це не є ніяка ілюстрація «комплексу меншевартности» та «епідемічного мінімалізму» — бо цей твір має вже майже п'ять років, а за останнє п'ятиріччя Європа відбула небувалу еволюцію і українське питання заактуалізувалося може в більшій мірі, ніж це було двадцять років тому. Згадувати про «Без території» це майже те саме, що писати рецензію на підручник фізики, виданий у 1895 р. В теперішньому житті українського світу один рік має таке саме значіння, як десять років в часах появи «Без території».

В дипломатії виконання важніше від концепції. Завдяки більше, ніж двадцятилітній невпинній та витривалій праці, закровній на європейський масштаб, п. Олександр Шульгин на чолі з Симоном Петлюрою та Андрієм Лівницьким та з їхніми співробітниками в значній мірі підготували Європу до розв'язання українського питання і тільки з цієї точки зору можна оцінювати дипломатичну діяльність п. Олександра Шульгина.

*) Гл. ч. 10 «Трибуни Молодих», стаття п. з. «Мінімалізм чи максималізм?», стор. 30.

Далі дозволимо собі звернути увагу п. Олександровича, що серед тих, які «орієнтуються: наліво, чи направо» і хочуть «безпечно йти кимось уже промощеними шляхами» — на першому плані виступають власне групи, які себе вважають «максималістичними». У тому мабуть де-хто утожняє максималізм із словним динамізмом та індивідуальним «макіявелізмом». І до того ще «макіявелізмом» регіональним. Серед сотні голосних макіявелістів можна іноді знайти десять зрадників, які роблять часто більше шкоди, ніж решта — дев'яносто чесних патріотів — користі.

Макіявелістичний максималізм може бути конструктивний тільки тоді, коли він має велику національну, не позичену, ідею, провідника талановитого та мудрого, який керує безпосереднє акцією, та майстерно зорганізований виконавчий апарат.

Слушно звертає увагу п. Олександрович на те, що в нас не доцінюють власної історії. Тому бракує нам талановитих та глибоких монографій наших героїв: Хмельницького, Мазепи й багатьох інших, таких монографій як ті, що їх знаходимо в німецькій та французькій літературі. Бракує нам суцільної історії періоду 1914-1923 рр., років рішальних для нашої сучасної епохи. У нас справді не всі доцінюють історичний факт, що Україна залишилась bastionом європейської цивілізації на сході європейського півострова і що цей bastion боронив і боронить Європу перед азійською навалою Джингісів, Грозних і Сталінів.

Не поділяємо «європейського дефетизму» п. Олександровича, який бачить «весь трагізм глухого кута, що в ньому знайшлася Європа». До наших днів Європа зуміла добре розв'язати свої завдання та грати провідну ролу в світі. Тайна цього лежить у витривалості та здібності білої раси, яка так легко не вироджується, як це здається п. Олександровичеві.

Однак правильно звертає увагу п. Олександрович на високі духові та біофізичні вартості української нації. Відродження України і поворот Московщини до Азії буде безсумнівно відродженням Європи.

Остання сторінка статті п. Олександровича не цілком зрозуміла. На яких історичних фактах хоче він будувати «ідеологічні концепції нового українства»? Як розуміє він максималізм? І який зміст вкладає в нього? Що значить «правильно зрозуміла логіка й генеральна лінія історичних фактів»? Пригадуємо, що де-які наші «максималісти» не доцінюють конкретної ідеології, збудованої на тисячелітній традиції української духовости, а воліють оперувати фразами, спрямованими в де-якій мірі проти традицій, особливо недавніх, цієї духовости. Далі дозволимо собі запримітити, що почуття гордості українця не може існувати без почуття честі й вірности, яке так глибоко шанують і плекають новітні європейці, але про яке не завжди пам'ятають українці.

Якщо звір може бути ідеалом, то нашим ідеалом повинен бути тигр, свідомий своєї сили, краси й зручності, який лежить спокійно на скелі, щоб певно й несподівано кинутись на свою жертву чи ворога, а не пес, прив'язаний ланцюгом до буди, який гавкає голосно й безсило на всіх і нікого не може вкусити — наслідуючи безсилість максималізму крикачів.

— Дарія Віконська. «За силу і перемогу». Частина I. За державну бронзу. Львів 1938.

Світова війна, революція, відродження державности, ворожа окупація, криваві визвольні змагання, комплекс подій, що прогучали протягом кількох років, а своєю значністю переважають попередню українську історію за добрих пару сот літ, викликали бурхливе шумування української думки. В добі найбільше насиченої історичним змістом думка не встигала наздоганяти події. Тоді українці організували армію із страхом перед мілітаризмом та проголошували самостійність з мріями про федерацію. Згодом прийшов період роздумувань, розцінки, ревізії поглядів. Серед лому руїн старого довоєнного світу, під джукми подумами нових інтелектуальних течій на чужині, зроджених часто серед дуже подібних обставин, подиткованих потребою змобілізувати всі сили нації для досягнення після поразки перемоги, — українці гарячково кували новий світогляд, який дав би їм змогу зорієнтуватися у новій дійсності та активно супроти неї поставитися.

Новий підхід до річей вбивали в українську психику і поети, і повістярі та літературні критики, і вчені, і публіцисти. «Дореволюційний» світогляд піддано безоглядній критиці з найрізкішими пунктів зору. У висліді нова українська ментальність, зафіксована в літературних, наукових та публіцистичних творах різних авторів, що їх іноді ніщо майже не думить, крім негативної настанови до де-яких «помилко» найближчого минулого, являє з себе досить дивовижну будівлю, в якій іноді непотрібні недоламки давнішого світогляду сполучені недолудою з цілком новими елементами *), а іноді — понижені без

потреби, без потреби осмішені та сплюгавлені високовартісні моральні скарби минулого.

Не диво, що останніми роками з'являються раз-у-раз спроби, більшіе або менше вдалі, розібратися у цьому хаосі й представити сучасний український світогляд синтетично та систематично. Живе заінтересування широких мас читачів «Призначенням України» Юрія Липи свідчить про актуальність цього роду спроб. Книжка Дарії Віконської тако-ж викликала вже низку широких рецензій в українських журналах («Вістник», «Дзвони», «Ми»).

Світогляд Дарії Віконської націоналістичний. Добро нації для неї — найвищий критерій, з погляду тільки цього критерія хоче вона розглядати всі концепції, гасла, літературні й мистецькі напрямки. Проте при порівнянні книжки Дарії Віконської з дотеперішньою ідеологічною літературою українського націоналізму помічаємо багато нового.

Передусім приємно вражає вже те, що авторка займається переважно не критикою та полемікою, а сформуванням та обґрунтуванням наскрізь позитивних тез. Чи не вказує це на те, що доба *par excellence* критична в історії української думки вже проминає? Проминає не тому, що ця критика, це поборювання давніших поглядів були зайві, а просто тому, що всьому є свій час, що критика та негация повинні тільки розчищувати ґрунт, тільки приготувати до створення й сприймання нових позитивних вартостей.

Переріст критичного й полемічного елемента в українській ідеологічній творчості останніх років сприяв великій «войовничості» поодиноких ідеологів та ідеологічних груп, заостреною відносно між ними, витворенню тісних і вузьких групок та котерій. Віконська у своїй праці не в'яже-

ться межами тісних груп, цитує залюбки д-ра Донцова, до якого має велику пошану, поруч із д-ром Липою, не переймаючися тим, що Донцов Липу «викляв», поруч із Богданом Лепким, якого дуже цінить, цитує з неменшою симпатією Є. Маланюка, не переймаючися відразу Лепкого до новітньої української поезії. І все це не з «безхребетности» чи «розпливчатиости», бо через усю книжку проходить власна лінія. На цій лінії думка авторки зустрічається раз-у-раз з думками інших українських або чужих авторів; тоді Віконська з признанням, або навіть з захопленням цитує чужу думку на підтвердження власних поглядів. Це не заважає Віконській на інших сторінках свої книжки висловити свої застереження що-до інших тез цих самих авторів та пояснити, чому вона з цими тезами не погоджується. Оця незалежність, що рівняється в теперішніх галицьких умовах чималій громадянській відвазі, витворює в читача настрої довір'я, певності, що як-що авторка й може помилитися, то проте завжди водять її пером добра віра й добра воля, а не готентотська моральність міжкотерійної гризні.

Легко зрозуміти, яке це радісне явище саме в теперішньому часі, коли вирішні події ось-ось мають нам накинати необхідну потребу тісного об'єднання всіх сил нації. Навіть те, що вже сталося, дало вже нам досить сильний передсмак того, що має статися. Вже сталися речі, супроти яких внутрішні наші сварки, навіть дуже принципіальні, видавалися, перед судом голосу крові, чимось дуже дрібним та нецікавим.

Чистота мотивів і висока культура Віконської (цитує вона з української та чужинецької творчости речі справді найкращі) зривають уважкою у великій мірі хибні книжки: розтягненість, невміння висловлюватися коротко та ядерно. Всі ці завгаги належать до формальної оцінки книжки Віконської. А її зміст не обмежується до підбивання підсумків новочасної української думки; Віконська не

хоче «тушцювати на місці, хоч би й люто тушцювати», сміливо простує вперед, не болячися поріжнитися з тою чи іншою ідеологічною «ортодоксією».

Взяти хоч би пекуче в нас взаємвідношення між націоналізмом і державництвом. Річ відома, звідки пішло в нас шкідливе протиставлення цих двох понять; пам'ятаємо про відразу корифея української державницької думки — Вячеслава Липинського до націоналізму, відразу, що довела була його до активної участі в нещасливій спробі будувати українську державність на ненаціональних основах, у неславній пам'яті скоропадщині. А українські націоналісти згадують про державників у лапках, з іронією.

У Віконської виривається крик: «У нас так багато націоналістів, а так мало державників! А саме таких нам треба...»

Правда, розуміння націоналізму й державництва у Віконській дуже своєрідне, й ледве чи можна з ним на сто відсотків погодитися. На думку Віконської, «надія це передусім ідея, держава це перше за все велика господарка». Оскільки нам вдалося добре схопити трохи розпливчати міркування Віконської на цю тему, то націоналізм, на її думку, полягає передусім на плеканні духових, ідеальних національних вартостей, може й на піднесенні температури національних почувань, а державництво на доцільній, зрізничкованій організації національних сил та національної роботи. Поети-пророки або герої, що поривають націю, розпалюють національного духа — це націоналісти, а всілякі організатори — чи кооперативні, чи просвітянські чи техніки національної політики — це державники. Є в цьому погляді ягесь дзерно правди, оскільки держава це велика й складна організація, найвища форма національної організації, і тому не може повстати з самого пориву й запалу, без організаційного досвіду, організаційних талантів, організаційних традицій.

*) Порівн. «Визволення з чужої доктрини» в попередньому числі «Трибуни Молодих».

Але не слід забувати, що організаційних заходів потребує для розбудови свого національного життя тако-ж і той нарід, який про будову власної держави не може й мріяти, такі, наприклад, лучижани, або українофіли-культурники давніших часів. З другого боку, ніяк не можна протиставляти державництва національній ідеї та національному запалові. Різниця між нацією державною та недержавною полягає не в тому, що нація недержавна живе ідеєю, а державна — зорганізованою роботою. Недержавна нація може бути дуже добре зорганізована, але відрізнятиметься від державної тим, що в її житті, в її свідомості, в її ідеалах не займатимуть належного місця специфічні форми організації дер-

жавної — військо, державна влада, державний уряд і всі важливі проблеми, зв'язані з тривкістю й силою цих форм організації, з їх як найкращим функціонуванням. Всі ці протиставлення між «національною ідеєю» та «національною інженерією», що їх так широко обмірковує Віконська, це реакція на захитану в нас рівновагу між «розумом стихійним» та «розумом свідомим», на переціненні сліпого запалу і недоцінення, як твердить Віконська, «посередніх засобів». Всі ці проблеми мають, правда, глибокий зв'язок з жалюгідною антиномією державництва — народництва, але не цілком з нею покриваються.

Борис Ольхівський

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

ВШПанові З. Кирильченкові.

Пишете, між іншим, що «теперішній український націоналізм наплівав на високі ідеали наших батьків — революціонерів і розтоптав їх. Шевченко кликав любити «незрячого брата», трудящого і покривдженого селянина, боротися за його ліпшу долю, ганьбив «панів неситих»... «Ваша «Трибуна Молодих» гукає, що от нація й держава важніші за партії й класи. А я думаю, що держава повинна дбати про те, щоб трудящим масам поліпшити життя й тільки на це вона й потрібна. За наших часів молодь була ліва: цікавилася соціальними питаннями й стрімилася до справедливості. А теперішня молодь такими справами не цікавиться, а все товче націоналізм і шовінізм; виростають з неї хіба такі «патріоти», що будуть будувати Україну для добра поміщиків і буржуазії. Нам з такими «патроїтами» буде не по дорозі».

Відповідаємо: не на ту, що треба, адресу прислали Ви свої жалі. Коли Ви десь зустрілися з такими українськими «патріотами», про яких пишете (а може й не зустрічалися з ними, а просто начиталися про них у большевицькій агітаційній літературі), то з такими «патріотами» дійсним українським патріотам не по дорозі. І дарма Ви їх приплутуєте до українського державницького націоналізму, до політичної ідеології «Трибуни Молодих». Адже-ж Ви самі пишете, що ми ставимо інтереси Нації й Держави Української вище, ніж інтереси клас; чи значить це «будувати Україну для добра поміщиків і буржуїв»? Зміст Вашого листа немов-би той, що Ви радите нам більше цікавитися соціальними питаннями, а менше тим, як здихатися ворожої чуженаціональної «опіки». Не можемо з Вами погодитися, бо переконані, що під чужим ярмом не

може бути добра для нашого народу, незалежно від того, чи буде це ярмо «праве» чи «ліве», чи «найлівіше» (як от большевицьке). Національна боротьба з ворогом для нас тепер справа найближча і найперша. Відбудова належного соціального ладу на Україні це вже справа дальшого майбутнього, так само, як справа розбудови адміністрації, шкільництва, допріг і т. д.; цими справами українці матимуть змогу зайнятися тоді, коли будуть на своїй землі господарями. Не погоджуємося з Вами, що «державна потреба тільки для того, щоб трудящим масам поліпшити життя». Думаємо, що держава повинна передусім дати цій нації незалежність, честь і славу, як найвище місце серед інших народів. Держава приносить «краще життя» тим народам, які вміють для держави та її сили жертвувати життям і віддано їй служити всіма своїми силами та здібностями. А в ім'я інтересів нації й держави уряд може й повинен дбати, щоб людські маси, з яких нація складається, не були експloatовані, не були доведені до худобячого стану, повинен влещувати їм осягнення як найвищого фізичного, економічного, культурного та морального розвитку. Найвищою метою повинна бути могутність української раси, нації, держави, а для цієї мети важно, щоб українські селяни і робітники були здорові, заможні та

культурні, щоб звалили шанувати свою особисту честь, без якої нема відчуття чести національної. Таке повинно бути справжнє відношення націоналізму й державництва до соціальних питань. Зокрема що-до питання земельно-го й «будування» України для поміщиків — пригадуємо Вам заяву нашого Уряду з 26 травня 1930 року, що «Уряд Української Народньої Республіки стоїть за признанням права власности на землю за селянством України. Він ніколи не визнавав і не визнає за бувшими землевласниками-поміщиками права на поворот їм землі». І взагалі, радимо мати на увазі, що капіталістична експloatація зв'язана з лібералізмом, з його теорією, що держава ніколи не повинна втручати до «свобідної гри економічних сил», а не з новітніми націоналізмами, які накладають часто міцну руку на цю «свобідну гру».

ВШПані М. Гуторевич.

Віршив у «Трибуні Молодих» не друкуємо. Хотіли б їх Вам повернути, але Ви не подали своєї адреси.

ВШПанові М. Сулицькому.

Ваша стаття була б може добра, як святочна промова на академії; для «Трибуни Молодих» була б зайвим баластом.

Редакція «Трибуни Молодих»: Ярослав Дригинич

Chmielna 32, m. 10 Warszawa. Pologne. (Телеф. : 2-58-86)

ХРОНІКА

З Великої України

Запровадження жіночої праці по українських копальнях

Кожна нова форма визиску робітництва починається обов'язково на Україні. Одною з найогидніших форм визиску є безперечно уживання жіночої праці в копальнях, проти якої боролися свого часу всі соціалісти з большевиками включно, поки вони не окупували чужих земель. «Правда» з 21. IV повідомляє з Ворошиловограду: «Нарком опалового промислу Л. М. Каганович порадив господарникам звернутися з проханням (?!) до господинь, щоб вони прийшли на роботу до копалень на 3-4 весняні і літні місяці та допомогли втримати добування вугілля на теперішнім рівні. У зв'язку з цим звернулися жінки робітників в копальнях «Баковантрациту» з закликом до господинь прийти на поміч чоловікам. Жінки шахтарів відгукнулися палко на цей заклик. Працюють вже понад 400 жінок і число їх стало зростає...» «Известия» з 24. IV повідомляють в цій-же справі з Сталіна: «Замітний рух жінок гірняків, що хочуть допомогти своїм чоловікам, шириться з кожним днем. На шахтах «Баковантрацит» комбінату Ворошиловуголь працюють вже понад 500 господинь... Цей «рух» поруч з мобілізацією 100.000 трактористок є найкращим доказом того, що «осягнення» третьої п'ятилітки відбувається коштом нищення людського матеріалу.

Квіти і брак начиння

«Известия» з 23. IV повідомляють про відносини, що панують на українських та кавказьких курортах, між иншим, наступне:

«В Сочі посажено 250.000 квітів, в Гадаві — 2000 лаврових дерев і 1000 магнолій... але одночасно «будови лічних закладів в Кисловодську, Ялті, Одесі і т. д. направлено лише на 60-70 відс. Бракує лікарів і медичного персоналу для туберкульозних хворих. Один дієтичний ресторан, обчислений на 500 осіб, має лише 60-70 тарілок і цілком незначну кількість ножів та виделок...» Так виглядають досягнення совітського промислу, що працює на озброєння московського імперіалізму, але не для потреб населення.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції

— «Назар Стодоля» в Парижі на 125-ті роковини Т. Шевченка. 29 квітня с. р. Український Театр у Парижі під орудою П. Шмалія виставив Шевченкову драму «Назар Стодоля», що являється однією з перлин української драматичної творчості, бо незвичайно глибоко об'єднує національну, народню форму художнього виразу з загальнолюдським змістом моральних переживань своїх героїв, змушуючи цих своїх героїв нюансувати свої переживання од смішного до трагічного, од буденного до високо філософського. Іменно так режисер і зрозумів цю Шевченкову п'єсу, яку часто класифікують, як категорію етнографіки, не розуміючи того, що декорація зовсім не характеризує п'єсу, а тим більше драму, яка по суті своїй найбільше являється внутрішньою, а не зовнішньою акцією. Тому «Назар Стодоля» на цей раз представився нам на сцені нарівні з якою завгодно

шекспірівською або ібсенівською драмою.

Але правдивість постановки п'єси не виключає, звичайно, того, що в її виконанні були й дрібні прогріхи, особливо технічного порядку. Цього тим більше шкода, що підбір виконавців був дуже сильний і зовнішній ефект сили гри міг би бути значно більшим.

Сильно і стильово, провадив свою незвичайно трудну роль сотника Запорозького Війська Хоми Китчатого п. П. Шмалій, не зле грала доньку п. З. Шмалієва, вільно і ніби граючись грала ролю Стехи п. Л. Смирнова, незвичайно динамічно, особливо першу частину своєї ролі Назара Стодоля грав п. С. Кононенко, безпідобно грав свою влячну ролю Гната п. С. Топольський, уміло й тонко провадила свою гру п. Підгурська (господиня вечорниць), забавні і натуральні були свати — шп. Солонар і Якимчук.

Що зменшувало вражіння? Занадто, що не слухав свого механіка, електрика, що засвічувалась невпопад, суфлерська будка, до якої надто часто зазирали артисти, підношування квітів невпопад, обмеженість сцени, бідність декорацій... Крім того, треба ще сказати, що вечорниці вдалися зовсім зле, не дивлячись на сильний ансамбль — брав участь хор під орудою п. Миколайчука і група танцюристів п. Стефуранина. Причина невдачі знов таки в дрібницях: не треба було акомпаніменту піаніно, та ще й не в тім темпі, а треба було танці дати під спів хору: в хорі треба було подбати, щоб співали не всі, кому лише хочеться, а тільки хористи.

Але все це хиби, так би мовити, емігрантського характеру, і Український Театр в Парижі заслуговує на найбільшу подяку й підтримку з боку нашого громадянства. На жаль, публіка на «Назарі Стодолі» в більшості складалася з чужинців.

Перед виставою п. М. Ковальський уміло прочитав невеличкого реферата про значіння і творчість Т. Шевченка для українсь-

кої ідеї і творчості. Реферат був дуже добрий, зайвими однак були ріжні модні вирази, зовсім не властиві ні українській мові, ні творчості Шевченка.

I. З.

— Свято Тараса Шевченка в Ліоні. В неділю 12 березня с. р., спільними силами українських організацій в Ліоні, в залі Швайцарського клубу, влаштовано було концерт-академію з нагоди 125 річниці народження Т. Шевченка.

На чільному місці поставлено було погруддя Шевченка, увітчане живими квітами, над ним — схилені прапори Української Громади та місцевої філії Товариства б. Воєнків Армії УНР у Франції. Серед багатьох присутніх були представники від Союзу Вільних Козаків та Козаків Націоналістів.

Свято розпочалося співом чоловічого хору під керівництвом п. Попеля: «Як умру, то поховайте...» Всі хористи були в українських національних убраннях.

Зачитано було реферати: українською мовою п. Ігнат'єв на тему: «Самостійність у творах Шевченка», а п. Бойко французькою мовою на тему: «Життя й ідеї Шевченка». Реферат французькою мовою зачитано було для чисельних французьких гостей.

Після рефератів хор заспівав «Зійшов місяць» — кантата на смерть Шевченка, «Зоре моя вечірняя», «Садок вишневий», «Прометей» і «Ще не вмерла Україна», чим і закінчено було першу частину свята. Виконання хору були бездоганні, а його зовнішній вигляд — національні костюми — робив миле вражіння. Всі пісні викликали гучні оплески аудиторії.

Друга частина свята складалася з дуетів, солоспівів, тріо та національних і класичних танців. «Україна» — тріо — виконали пані Кашук, п. Попель і п. Трісоль; «Як ніч мя покриє» — соло — пані Кашук; «Де ти бродити моя доле» — по українськи і по французьки виконали п. Попель

та п. Трісольо. «Там де Янтер круто в'ється» — тріо — пані Чміль, пані Кашук та п. Багинський. «Віє вітер буйнесенький» — тріо — та «По діброві вітер віє» — тріо — ті-ж особи. «O sole mio» по-французьки і по-італійськомо виконав п. Трісольо. Всі співачки й співаки виконували співи бездоганно й були нагороджені гучними оплесками. Особливий успіх мав п. Трісольо, француз, що має гарний тенор, наш приятель. Дуже гарно продекламувала пані Чміль «Мати безталанна» та п. Ганченко «Кавказ». Панна Женева протанцювала пару класичних танців: «Le printemps», «La famille de polychinelle», Галочка Кашук (8 років), у національному вбранні, протанцювала «Гандзя». Пані Кашук і п. Семикоз майстерно виконали «Гопака». У третій частині виступав виключно хор, який виконав: «Гуляли, гуляли», «Ой бурлака молоденький», «Закувала та сива зозуля» та попури з народних пісень.

Виступ хору зробив на всіх присутніх дуже гарне враження. Видно, що диригент п. Попель сумлінно попрацював над його вишкolenням. Правдою буде, коли скажемо, що на таке святкування пам'яті Т. Шевченка спромоглися українці наддніпрянці перший раз у Ліоні. Наддністряниці від спільного влаштування цього свята відмовилися.

Комісія, що влаштувала концерт-академію, складає щиро подяку всім учасникам, а зокрема п. Павловському, що багато прислужився успіхові свята.

— Посвячення пластового образу св. Юрія для Пласту на чужині відбулося в Українській Православній Церкві в Парижі 7 травня с. р. Посвячення dokonав і молебн до св. Юрія відправив настоятель церкви о. прот. І. Бриндзан після служби Божої. Перед посвяченням о. прот. І. Бриндзан звернувся із словом до присутнього за пластову організацію Закарпатського пластового куріня ім. С. Петлюри в Парижі, і слово це до молоді — релігійне і патріотичне — глибо-

ко западало в душі не лише пластунів, а й присутніх старших.

Співав під час молебна, як і під час служби Божої, церковний хор під орудою п. Миколайчука, і спів цей доброго хору дуже багато прислужився до урочистости свята.

Після молебна зробив пластунам пояснення до образу С. Нечай. Образ представляє собою на дубовій дошці, розмірів 65 на 80 сант., св. Юрія на коні, на тлі перспективи з лівого берега Дніпра на Київ, а по краях вміщено чисельні картини з найдавнішої української історії до нових часів, причому остання картина уявляє собою пластову молодь, що йде вперед, в українське майбутнє, з пластовими прапорами; під цією картиною напис: «До щастя, слави і свободи». В лівому горішньому розі образу представлено знак «Скоба» з написом «Україна по-над усе». Образ майстерної роботи арт. О. Савченка-Більсько-го.

Того-ж дня, 7 травня, перед посвяченням образу відбулося зібрання пластового куріня в Парижі з нагоди свята св. Юрія.

— Пластове свято св. Юрія в Київському пластовому куріні ім. Святого Великого Князя Володимира в Оден-ле-Тіші відбулося 14 травня с. р. Присутніми на цьому святі були чисельні громадяни і п. С. Нечай, що приїхав на пластове свято з Парижа і який, після відкриття свята провідником пласту в Одені п. М. Винницьким, звернувся із словом до пластового куріня, а потім до громадянства, зазначаючи велику важність пластового виховання для нашої молоді, напрямків цього виховання та відносин і місця організації молоді в ланцюгу українських організацій, що обіймає й об'єднує все наше громадянство. Від У. Громади теплими словами привітав і дякував п. С. Нечай за працю з молоддю п. Нікітіна.

Почалося це свято молитвою цілим курінем перед пластовим образом святого Юрія. На закін-

чення відбулися пластові співи, декламації і вправи пластунів, які показали їх добру приготуваність та те, скільки праці над молоддю поклали їх пластові провідники пані і пані Винницькі.

В своїх нових пластових убраннях курінь цей робить як найкраще враження.

— Свято українського моря в Греноблі за участі старшого громадянства влаштувала єдина в Греноблі морська пластунок Олена Каницька 7 травня с. р.

За столом зайняла місце Олена Каницька, маючи по боках 8-ми літню Ірину Рогатюківну й 6-тилітнього Миколу Варнака, та виголосила промову на тему українського моря. Після неї із словом до зібраних звернувшись і малі Ірина та Микола, а потім відбулися, виконані дітьми, декламації і співи, які замикав пластовий гімн. На закінчення свята всі заспівали «Ще не вмерла Україна».

Вдруге із словом до присутніх звернулася Олена Каницька, пропонує підсилити пластову касу. Промовляли після того — голова Громади п. Рогатюк, п. Вонарха і п. Червонецький. На пластову касу зібрано було 35 фр. та від продажу журналу «Скоб» виручено було 50 фр.

У Польщі

— В Українському Науковому Інституті у Варшаві 15 травня с. р. відбулося святочне засідання наукової колегії, присвячене вшануванню 125-их роковин народження Т. Шевченка. Доповідь на тему «Творчий процес у Шевченка» прочитав на цьому засіданні проф. П. Зайців.

Пропаганда московського імперіалізму на шевченківськiм святі

Справоздання «Правди» з 6 травня с. р. про дальший перебіг загальних шевченківських зборів управи союзу совітських письменників

свідчить виразно про те, що їх було використано в повній мірі для безоглядної пропаганди московського імперіалізму. Це доводить виразно, між іншим, і промова академіка п. Тичини, який оздобив її і такими перлинами свого красномовства: «Як чудова приязнь народів! Ніде в світі нема такого щасливого життя, як у нас. Ми дякуємо за це нашому батькові, батькові всіх народів І. В. Сталіну... Ми, учасники боротьби, що зростає, злученого народнього фронту на заході. Значіння всесоюзного шевченківського пленуму полягає саме в тім, що ми ним виявляємо перемогу ленінсько-сталінської політики большевизму. «Най гине ворог», це-ж є одно з боєвих гасел боєвої поезії Тараса Шевченка. Гнів його має для нас особливу вартість в боротьбі проти світової розбишацької банди з осі Берлін-Рим, проти гнобителів, що нищать культуру хінського народу... Шевченко виступав одностайно з такими московськими революціонерами як Чернишевський, Добролюбов, Герцен... Карл Маркс, читаючи доповідь про заборону української мови, де говорилось тако-ж багато і про Шевченка, поробив при тім власноручно замітки. Як і кожний великий народній поет, терпів по своїй смерті Шевченко багато від фальшивників, від буржуазних націоналістів, шпівнів і диверсантів, які у власній інтересі викривлювали образ українського генія... У Джембула Тарас іде поруч з Пушкіним. Таким-же його представлено й у Марфи Семіоновни Крюковой» (і у Павла Тичини). «Лише совітська влада і совітський нарід (який?) увічнили українського генія. Цю радість спричинив нам керманіч українських большевиків, випробований сталінець, Нікіта Сергеевіч Хрущов. Славетний письменник і філософ, наш великий приятель Ромен Ролан казав: «Ніхто не зможе одірвати нас од совітського союзу»... Булоб це добре знати й французам...

Інші промовці цього збіговипа «на по шану» Шевченка, почи

наючи від совітських достойнітхів Хрущова, Коротченкова, Корнійця і т. ин. і кінчаючи ріжними А. Толстими та Лебедєвими-Кумачами, з поневоленими представниками «письменств» поневолених націй включно, промовляли більше-менше в тїм-же дусі. Яке вражіння робить на українське населення це знущання з Шевченка — легко собі уявити.

Примусове московщення абеток поневолених Москвою націй в СССР

«Известия» з 17. IV пишуть: «Протягом двох останніх років було запроваджено в кількох автономних республіках і областях РСФСР замість латинської московську абетку. Інститут мово- і культурознавства Академії Наук СССР виконав в цїм відношенні велику працю, пристосовуючи абетки і ортографію цих народів до московської мови. Було її зроблено для 35 мов, в тїм

числі для АССР Комі, Дагестану, Калмуцької АССР, Чечено-Інгушської АССР, Криму, Північної Осетії та інших республік і областей. Цією абеткою друкується вже підручники і часописи. Для звуків, які не мають відповідних літер, уживається дві і навіть три московські літери. Ця реформа полегшить напевно вивчення рідної і московської мови в школі. Недавно було вироблено абетку для Якутів, бурят-монголів та для Татарської республіки...» Впровадження латинської абетки у народів, що мали свою тюркську чи монгольську культуру і письменність без порівняння старшу, ніж московська, можна ще було якось виправдати їх пристосованням до європейської і світової культури, але московське письмо у цих народів може служити лише їх московщенню та нищенню їх власної національної культури. Як одне, так і друге є метою московського імперіялізму.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de La Tour d'Auvergne, P a r i s 9)
відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6

При Бібліотеці Музей С. Петлюри

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з ріжних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. безпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Редакція й адміністрація та адреса для звичайно кореспонденції : 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.
Адреса для грошевих переказів і рекомендованої кореспонденції: I. RUDICEV. 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9.

Р е д а к т о р — К о м і т е т
Le Gérant : M-me Perdrizet